

Erken Çocukluk Eğitiminde Drama Uygulamaları "Yürütücü İşlevler"

Münire AYDİLEK ÇİFTÇİ · Murtaza AYKAÇ

Dr. Öğr. Üyesi Münire AYDİLEK ÇİFTÇİ - Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNDE DRAMA UYGULAMALARI
"Yürütücü İşlevler"

ISBN 978-625-8044-82-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Nisan 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Resmi: Zeynep Aydılek Çiftçi
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 802 00 53-54

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Bu kitabı başta çocuklarımız Zeynep Aydilek Çiftçi, Ayşe Begüm Çiftçi ve Deniz Aykaç, İmge Aykaç olmak üzere en içten sevgilerimizle bütün dünya çocuklarına ithaf ediyoruz.

Dr. Öğr. Üyesi Münire AYDİLEK ÇİFTÇİ

Dr. Öğr. Üyesi Münire Aydilek Çiftçi, 2008 yılında Ege Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünden mezun olduktan sonra 2011 yılında Çukurova Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi alanında bilim uzmanlığını ve 2017 yılında doktora derecesini almıştır. 2008-2010 tarihleri arasında okul öncesi öğretmeni olarak görev yapmış, 2010-2017 tarihleri arasında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. Erasmus Öğrenci Değişim Programı kapsamında lisans değişim öğrencisi olarak bir dönem KATHO-Katholieke Hogeschool Zuid-West Vlaanderen/ Belçika'da eğitim almıştır. Polonya'da Maria Grzegorzewskiej Özel Eğitim Akademisinde özel eğitim ile ilgili eğitime katılmıştır. 2016 yılında 2214-A TÜBİTAK Doktora Sırası Araştırma Bursu ile Maryland Üniversitesi Çocuk Gelişimi Laboratuvarında misafir araştırmacı olarak bulunmuştur. 2018 yılında Çağdaş Drama Derneğinden Yaratıcı Drama Eğitmenlik/ Liderlik unvan ve yetkisini almaya hak kazanmıştır. 2018 yılından itibaren Kapadokya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü'nde Doktor Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. Erken çocuklukta gelişim ve eğitimi, erken çocuklukta yaratıcı drama ve oyun, çok kültürlülük ve kültürler arası temelde çocuk ve aile araştırmaları konuları akademik ilgi alanları arasındadır.

ORCID No: 0000-0002-8109-9158

Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ

1974 yılında Çorum'da doğdu. İlköğretim ve Lise öğrenimini Ankara'da tamamladı, 2008 yılında Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Yaratıcı Drama Yüksek Lisans Programından mezun oldu. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Doktora Programını 2011 yılında tamamladı. 2021 yılında Hayat Boyu Öğrenme alanında doçentlik unvanını almıştır. 2012 yılından beri Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Eğitimi Ana Bilim Dalında Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Yaratıcı drama alanının değişik konularında atölyeler yürütmektedir. 2007-2012 yılları arasında Çağdaş Drama Derneği yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. Çağdaş Drama Derneği'nde 2007 yılından tarihinden itibaren eğitmen olarak görev yapmaktadır. Ulusal ve uluslararası dergilerde drama ve yetişkin eğitimi ile ilgili yayımlanmış birçok çalışması bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0001-7204-0835

ÖN SÖZ

Yürütücü işlevler, çocuklarla çalışan birçok meslek elemanının önemini kavradığı ve hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istediği konular listesinde üst sıralarda yer almaya devam etmektedir. Yürütücü işlevlerin çocukların hayatına olan yaygın ve derin etkisini düşündüğümüzde bu ilgi şaşırtıcı değildir. Bireysel kazanımlardan başlayarak toplumsal kazanımlara kadar birçok alandaki çıktılara şekil verme potansiyeli yüksek olan bu işlevlerin daha ayrıntılı ve doğru bir şekilde anlaşılması için ortaya konan çabalar oldukça kıymetlidir.

Yaygın bir şekilde inanılanın aksine, yürütücü işlevler, tek boyutlu yalın bir beceriyi içermek yerine, kitapta da çok açık bir şekilde ifade edildiği gibi, çok bileşenli ve karmaşık bir beceriler bütününden oluşmaktadır. İşler bellek, ketleme ve bilişsel esneklik yürütücü işlevlerin ana bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu beceriler, süregelen bir biçimde karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve şekillendirmektedir. Ancak buna rağmen bu becerilerin her biri eş zamanlı ve doğrusal bir gelişim göstermez. Her bir becerinin gelişim oranı ve hızı, gelişim sırası ve çevresel etkilere en fazla açık olduğu zaman aralığı farklılık gösterebilir.

Çocuklarda yürütücü işlevleri desteklemek için tüm çocuklara uyan ve evrensel olarak kanıtlanmış tek bir müdahale yöntemi henüz saptanmamıştır. Ancak araştırmalar, çocukların doğasına uygun, onların gereksinimlerini, güçlü ve zayıf yönlerini ve aile özelliklerini dikkate alarak iyi planlanmış bazı müdahalelerin çocukların yürütücü işlevlerini artırılabilceğini göstermiştir. Etkili olan bu müdahale yollarından biri de çocukların süreç boyunca aktif oldukları ve tüm benlikleriyle katılabilecekleri oyun temelli yaratıcı drama uygulamalarıdır.

Elinizde tuttuğunuz bu kitap yürütücü işlevleri sadece anlamak çabası ile sınırlı kalmanın ötesine geçerek, gelişimin hala çok hızlı olduğu erken çocukluk döneminde yürütücü işlev becerilerinin büyük ölçüde desteklenmesi için neler yapılabileceğine dair stratejiler sunmaktadır. Kitapta önerilen bu stratejiler hipotetik düzeyde kalmakta, çocuklarla çalışan öğretmenler ve diğer meslek elemanlarının mesleki uygulamalarına entegre edebilecekleri şekilde somutlaştırılmaktadır. Kitabın diğer bir güçlü yanı ise çocukların yürütücü işlevlerini desteklemek için sunulan yaratıcı drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim programı temelinde kazanım ve göstergelerle ilişkilendirilerek sınıf içi ve dış mekân uygulamalarına imkân tanınmasıdır. Erken çocukluk eğitimcileri ve çocuklarla çalışan tüm meslek elemanlarının temel başvuru kaynaklarından biri olabilecek bu kitaba verilen emeğin karşılığını bulması dileğiyle.

İyi okumalar.

Doç. Dr. Özkan Özgün
Çukurova Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
-------------	---

1. BÖLÜM YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER NEDİR?

Giriş.....	1
Yürütücü İşlevlerin Tanımı ve Bileşenleri.....	1
İşler Bellek.....	2
Ket Vurma/Ketleme.....	4
Bilişsel Esneklik.....	4
Dikkat.....	5
Problem Çözme.....	5
Planlama.....	6
Öz Düzenleme.....	7
Zaman Yönetimi.....	8
Erken Çocukluk Döneminde Yürütücü İşlevler.....	8

2. BÖLÜM YARATICI DRAMA

Giriş.....	13
Erken Çocuklukta Çocuk Edebiyatı ve Eğitimde Drama.....	14
Erken Çocukluk Döneminde Yararlanılabilecek Drama Teknikleri.....	19
Doğaçlama.....	19
Rol Oynama.....	19
Sözsüz Oyun (Pantomim).....	20
Anlatı Tiyatrosu.....	20
Donuk İmge.....	21
Dramatizasyon.....	21
Öğretmenin Rol Alması.....	22

3. BÖLÜM

YÜRÜTÜCÜ İŞLEMLERİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK DRAMA UYGULAMALARI

Giriş.....	23
1. Etkinlik Planı: Makine Oluşturma.....	24
2. Etkinlik Planı: Oyuncak Gezegeni.....	28
3. Etkinlik Planı: Masal Ülkesi.....	34
4. Etkinlik Planı: Oyuncak Hikâyesi.....	40
5. Etkinlik Planı: Hayvanat Bahçesi.....	44
6. Etkinlik Planı: Gökyüzü.....	48
7. Etkinlik Planı: Yağmur Ormanı.....	52
8. Etkinlik Planı: Böyle Bir Kuyrukla Ne Yapardın?.....	56
9. Etkinlik Planı: Ülkeler ve İnsanlar.....	59
10. Etkinlik Planı: Noktanın Yolculuğu.....	63
11. Etkinlik Planı: Misafir Kuş.....	67
12. Etkinlik Planı: Uyurgezer Fil.....	72
13. Etkinlik Planı: Çiftlik.....	77
14. Etkinlik Planı: Orkestra Kurduk.....	82
15. Etkinlik Planı: Duygular.....	86
16. Etkinlik Planı: Korkuluk.....	90
17. Etkinlik Planı: Kardeşim ve Ben.....	95
18. Etkinlik Planı: Zamanım Değerli.....	99
19. Etkinlik Planı: Yalnız Sevgi Canavarı.....	103
20. Etkinlik Planı: Duygu Küpü.....	108
21. Etkinlik Planı: Sonbaharın Dansı.....	113
22. Etkinlik Planı: Bukalemunun Hikâyesi.....	116
23. Etkinlik Planı: Sorumlulukların Önemi.....	119
24. Etkinlik Planı: Öfkeli Top.....	124
25. Etkinlik Planı: Gergedanın Yolculuğu.....	127
Kaynakça.....	131
Drama Uygulamalarından Kareler.....	139

1. BÖLÜM

YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER NEDİR?

GİRİŞ

Yürütücü işlevler, yeni davranış biçimlerini kolaylaştıran ve kişinin alışılmadık koşullara yaklaşımını en uygun hale getiren üst düzey bilişsel süreçlerdir. Günlük yaşam içerisinde birçok farklı durum ve olay ile karşılaştığımızı düşünürsek yürütücü işlevlerin çok geniş bir davranış yelpazesine eşlik ettiği sonucu karşımıza çıkmaktadır (Gilbert & Burgess, 2008). Yürütücü işlevler genel olarak, hedefe yönelik davranışlar altında yatan ve prefrontal korteks tarafından düzenlenen bilişsel süreçleri kapsamaktadır (Shimamura, 2000; Olson & Luciana, 2008). Zihinsel olarak fikirlerle oynamak, dürtüsel bir yanıt yerine düşünülmüş bir yanıt vermek, yaratıcılık, bilişsel esneklik, dikkat ve odaklanma da dahil olmak üzere birçok becerinin merkezinde yürütücü işlevler vardır. Daha karmaşık yürütücü işlevler, problem çözme, akıl yürütme ve planlamayı içermektedir. Yürütücü işlevler, yaşam boyu başarı, bilişsel alan ve fiziksel sağlık için kritik öneme sahiptir (Diamond & Lee, 2011). Çok sayıda araştırma yürütücü işlevler ile gelişimsel, akademik, bilişsel ve davranışsal sonuçlar arasında önemli ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur (Ahmed, Tang, Warters & Davis-Kean, 2018).

Yürütücü İşlevlerin Tanımı ve Bileşenleri

İnsanın davranışları daha çok amaçları doğrultusunda harekete geçmektedir. Günlük aktiviteler ise, ulaşılmak istenen kısa ve uzun vadeli amaçların bir işlevi olarak düzenlenirken, bu hedeflere ulaşılması ya da ulaşılmaması gelecekteki davranışları etkilemektedir. Bu noktada belirlenen amaçlar, “bir görevi gerçekleştirmek için niyetleri, zihinsel veya fiziksel eylemleri” belirlemektedir (Chevalier, Wiebe, Huber & Espy, 2011). Tanımlar farklılık gösterebilir yürütücü işlevler, temel olarak bireyin belirli hedeflere ulaşmak için zihinsel düşünce ve davranışlarını amaçlı olarak yönlendirme yeteneğini ifade etmektedir (Cartwright, 2002). Bu nokta da yürütücü işlevler, amaçlı ve hedefe odaklı aktiviteler için gerekli olan bü-

tüm bu becerileri kapsamaktadır. Yürütücü işlevler, karmaşık ve çok sayıda işlemi kapsar nitelikte olduğu için tanımlamasını yapmak zordur. Bununla birlikte, genel olarak araştırmacılar yürütme işlevinin düşünce ve eylemleri kontrol altında tutmak için birlikte çalışan çoklu psikolojik ve bilişsel süreçleri içerdiğini söylemiştir (Anderson, 2002; Hughes & Graham, 2002).

Yürütücü işlevlerin tüm bileşenlerini neyin oluşturduğu konusunda hâla bir anlaşma yoktur. Ancak yürütücü işlevleri açıklamak için birçok model bulunmaktadır (Ahmed & Miller, 2011). Lezak (1982) yürütücü işlevlerin “bir insanın özgür, maksatlı ve kendine hizmet eden davranışlara başarılı bir şekilde sahip olmasını sağlayan yetenekler” olduğunu belirterek istem, planlama, maksatlı davranış ve etkili performans olarak dört alanda kavramlaştırılabileceğini ifade etmektedir. Bunların her birinin de gerçekleştirilmek istenen faaliyetlerle alakalı belirgin bir davranış dizisini kapsadığını söylemiştir. Lezak (1982) davranış biçimlerini tüm yönleriyle araştırmış her türlü hareket biçimlerini belirli bir etki alanı olarak görmüş, yetenekleri ve yürütme becerilerini ayırmıştır. Sonuç olarak bu işlevlerin bütünlüğünün sosyal hayatın yürütülmesi için gerekli olduğunu belirtmiştir. Stuss (1992) ise yürütücü işlevleri, hedeflere ulaşmak için bireyin aktif olarak kullandığı planlama, organizasyon, çalışan belleği kullanma ve dürtüleri kontrol etme becerilerinin tamamı olarak görmüştür. Bazı araştırmacılar ise “uygulama işlevleri” terimi altında odaklı ve devamlı dikkat, stratejilerin uygulanması, izlenmesi ve geribildirim gibi becerileri de dahil etmektedir. Yürütücü işlevlerin tüm bileşenlerinin tanımlanmasında bir tutarsızlık olmasına rağmen, tüm modeller yürütücü işlevlerin karmaşık bir görevi çözmek için gerekli adımları gerçekleştirdiği konusunda hem fikirdir (Zelazo & Frye 1998). Bu tanımlar kapsamında yürütücü işlevler; aktif/işler bellek, duygu kontrolü, dikkati sürdürme, planlama, organizasyon, zamanı kullanma, bilişsel esneklik, yaratıcı düşünme, eşzamanlı davranış manipülasyonu, akıl yürütme, organizasyon, hedefe yönelme, hedefe ulaşmada karşılaşılan engelleri aşma (problem çözme), strateji kontrolü ve izleme, tepkiyi dizginleme/ketleme, göreve/ödeve başlama gibi becerileri kapsamaktadır (Anderson, 1988; Stuss & Anderson, 2004). Bu bölümde işler bellek, ket vurma/ketleme, bilişsel esneklik, dikkat, problem çözme, planlama, öz düzenleme ve zaman yönetimi bileşenlerine yer verilmiştir.

İşler Bellek

Yürütücü işlevlerin önemli bileşenlerinden biri olan işler bellek, yaşam içerisinde karşılaştığımız yeni ve zorlu görevleri yerine getirmemizi sağlayan bir dizi beceriyle ilgilidir (Alloway & Alloway, 2010; Henry & Botting, 2017). Bilgiyi işleme ve hatırlama yeteneğimiz olan işler bellek, akıl yürütme süreçlerinden sözlü

kavramaya kadar birçok bilişsel etkinlik ile bağlantılıdır (Kane & Engle, 2002; Alloway & Alloway, 2010).

İşler bellek (çalışma belleği/çalışan bellek), düşünme, akıl yürütme ve hatırlama gibi süreçlerinde bilginin geçici olarak depolanmasıyla ilgili bir dizi bilişsel işlevi tanımlamaktadır. Farklı bilgileri akılda tutmak ve işlemek, planlama yapmak, problemleri çözmek için gerektiğinde stratejiler arasında geçiş yapmak, yeni çözümler üretmek veya alakasız bilgileri görmezden gelmek gibi becerileri yürütücü işlevlerin işler bellek bileşeni ile ilgilidir (Baddeley, 2012; Diamond, 2013). Engelleme, kaydırma, planlama ve diğer süreçlerin yanı sıra hedefe yönelik problem çözme davranışından sorumlu yürütücü işlevlerden biri olarak düşünülür (Alloway, 2010).

İşler belleğe ilişkin en etkili modellerden biri karmaşık süreçlerde bilginin depolanmasını ve işlenmesini gerektiren günlük bilişsel görevleri desteklediği varsayılan, açıkça organize edilmiş etkileşimli bileşenler sistemi sağlama avantajına sahip olan Çalışan Bellek Modelidir (Baddeley, 2000). Bu model sözel ve görsel uzamsal bilgilerin depolanmasından sorumlu iki alt sistemi içermektedir (Alloway & Alloway, 2010). Bu iki alt sistem ise fonolojik döngü ve görsel mekânsal kopyalamadır (Alloway, Gathercole & Pickering, 2006; Akt. Arslan Çiftçi, Uyanık & Acar, 2021).

İşler bellek, okuma başarısı (Swanson & Beebe-Frankenberger, 2004), matematik problemlerinde düşük performans ve zayıf hesaplama becerileri (Swanson & Sachse-Lee, 2001), okuma güçlüğü (Gathercole, Alloway, Willis & Adams, 2006), dil bozuklukları (Alloway & Archibald, 2008) ve motor güçlükler (Alloway, 2007) gibi çeşitli gelişimsel bozukluklar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Zayıf işleyen bellek, bilgi depolamayı, işlemeyi ve zor görevlerdeki ilerlemeyi takip etmeyi içeren daha karmaşık etkinliklere yönelik yönergeleri hatırlamak gibi basit görevlerde başarısızlıklara yol açar (Gathercole, Lamont & Alloway, 2006). İşler bellek bozuklukları, öğrenme eksikliklerine ve günlük sınıf etkinliklerini gerçekleştirmede zorluklara yol açmaktadır. Öğrenme aşamalı bir süreç olduğundan ve zamanla kademeli olarak inşa edildiği için zayıf işleyen bellekten kaynaklanan herhangi bir aksama, sonraki öğrenme başarısını tehlikeye atabilir. Bu noktada erken çocukluk döneminde işler belleğin desteklenmesi ve geliştirilmesi önemlidir (Alloway & Alloway, 2010).